

Latvijas ekonomiskās attīstības monitorings 2013

Ekonomisko situāciju raksturojošie kvantitatīvie rādītāji un to vērtējums

Izpētes vadītājs – Edmunds Krastiņš

Vispārējās ekonomiskās situācijas raksturojumam tika izvēlēti tādi rādītāji, kas ir pieejami, operatīvi un vispusīgi raksturo ekonomisko situāciju. Lai Latvijas sasniegto novērtētu zināmā kontekstā, to ir piedāvāts salīdzināt ar Igaunijas un Lietuvas rezultātiem. Visas Baltijas valstis 2009. gadā piedzīvoja dziļu ekonomisko krīzi, kas vedina arī salīdzināt to sasniegumus krīzes pārvarēšanā.

Tā kā demisionējušais ministru prezidents Valdis Dombrovskis ir amatā kopš 2009. gada marta, varam analizēt ne tikai aizvadītajā gadā sasniegto, bet arī politikas pārmantotību pēdējo četrarpus gadu laikā.

Situācijas vērtēšanai tiek piedāvāti sekojoši rādītāji (visur, kur nav norādīts citādi: EUROSTAT dati) no 2006. līdz 2012. gadam: IKP pieaugums, IKP uz iedzīvotāju pret ES vidējo, eksports pret IKP, tekošais konts, kredīti pret IKP (nacionālo banku dati), bezdarbs, inflācija, ārvalstu tiešās investīcijas, uzņēmējdarbības vide (Pasaules bankas dati), valdības parāds, valdības ieņēmumi un izdevumi (Valsts Kases dati), iedzīvotāju skaita dabīgais pieaugums. Tur, kur bija pieejami dati par 2013. gada 1. pusgadu ir pievienota attiecīgā rādītāja vērtība gadam no 2012. gada jūlija līdz 2013. gada jūnijam, kas ļauj saskaņāt jaunākās tendences.

Makroekonomiskie rādītāji visās Baltijas valstīs rāda strauju izeju no dziļās 2009. gada krīzes, ar tam sekojošu stabilizāciju. Visumā Latvijā augšupejas atjaunošanās lēnāka, ko īpaši atspoguļo bezdarba rādītāji, kas krītas relatīvi lēnāk un joprojām turpinošā kredītu atlikumu straujā sarūkšana.

Valdībai veiksmīgi izdevies pārvarēt finanšu krīzi, 2012.g. praktiski sabalansējot kopbudžetu. Tomēr, tā kā tas notiek straujas ekonomiskās izaugsmes apstākļos, šie sasniegumi var izrādīties nepietiekami, strukturāli sabalansēta kopbudžeta uzturēšanai vidējā termiņā.

Visās Baltijas valstīs galvenais dzinējspēks izejai no krīzes bija eksporta īpatsvara pieaugums. Latvija būtiski atpaliek no kaimiņiem eksporta attiecībā pret IKP un šī starpība pēdējos gados pat pieaugusi. Latvija relatīvi pret

ekonomikas lielumu eksportē par 6 miljardi eiro mazāk nekā Lietuva un 7,5 miljardi eiro mazāk par Igaunijas līmeni.

Valdības parāda līmeņi Baltijas valstīs pēckrīzes gados nav būtiski mainījušies, tomēr Latvijai vienīgajai, pateicoties budžeta politikai, to izdevies samazināt līdz 38% no IKP, vairs neesot Baltijas vadošajam parādniekam.

Kredītu burbuļa plīšanas sekas vēl joprojām visspilgtāk redzamas tieši Latvijā. Ja Igaunijā un Lietuvā kredītu sarukuma tempi jau bremsējas, tad Latvijā tas vēl nav vērojams. Latvijas kredītēšanas apjoms, 2013. gada 1. pusgadā nokrītoties līdz 61% no IKP, nonācis zem Lietuvas pirmskrīzes līmeņa.

Inflācijas tempu mazināšanās kopš 2010.g. vērojama visā Baltijā, ko pamatā izsauc enerģijas un pārtikas cenu krišanās. Pamatinflācijas līmenis Latvijā visus pēdējos gadus ir ievērojami zemāks par pārējām Baltijas valstīm, liecinot par zemāku saimniecisko aktivitāti un valdības centieniem ievērot Māstrihtas kritērijus.

Neskatoties uz Eirozonas ekonomisko krīzi visām Baltijas valstīm izdevies saglabāt IKP pieauguma tempu ap 5% gadā. Savukārt IKP rādītājs uz vienu iedzīvotāju % pret ES vidējo (izteikts PPS) visās 3 valstīs jau sasniedzis vai pārsniedzis pirmskrīzes līmeni, Lietuvai pat panākot Igauniju un kļūstot par Baltijas līderi.

Ja Latvija kopumā kopē Igaunijas makroekonomiskos rādītājus (tikai zemākā līmenī), tad Lietuva visumā uzrāda atšķirīgu modeli izejai no krīzes ar nepārtraukti augošu eksporta īpatsvaru, labāku tekošā konta stāvokli, straujāku ES konverģenci un uzņēmējdarbības vides uzlabošanu.

Ārvalstu tiešās investīcijas sarūk Igaunijā, kur tās bija sasniegušas rekordaugstu līmeni, pievienojoties eirozonai. Pagaidām nav vērojams sakarā ar eiro ieviešanu gaidītais investīciju pieaugums Latvijā. Savukārt, Lietuvai, kur investīcijas kopš krīzes bija zemā līmenī, vērojams pieaugums.

Pasaules bankas uzņēmējdarbības vides pētījums "Doing Business" rāda, ka Latvija 2008.-2011.gados uzrādīja progresu šai jomā, 2011.gadā pat vienīgo reizi kļūstot par Baltijas līderiem. Tomēr pēdējos divos gados vērojams regress, Latvijai atgriežoties tai tradicionālajā, pēdējā vietā.

Bezdarba līmenis stabili krities visās valstīs, Latvijā joprojām (kopā ar Lietuvu) esot augstākajam. Savukārt, nodarbinātības līmenis Latvijā, salīdzinot ar 2006.gadu ir tikai 80%, jeb zemākais Baltijā.

Kaut gan ekonomiskā krīze negatīvi ietekmējusi dzimstību visās Baltijas valstīs, tomēr Latvijā absolūtie dzimstības un dabīgā pieauguma rādītāji ir vissliktākie. Uzticamību tiem mazina arī būtiskā statistiskā kļūda (apmēram 15%), ko atklāja pēdējās tautas skaitīšanas rezultāti un tās radītais pārrāvums vēsturiskajās sērijās. Diemžēl, statistikas iestādes nav paziņojušas par pasākumiem, kas nākotnē novērstu šādu būtisku kļūdu atkārtošanos, bet

skaitīšanas ietekmē joprojām nav pieejami būtiskākie demogrāfijas rādītāji par 2012.gadu.

Depopulācija un sabiedrības novecošanās ilgtermiņā draud kļūt par bremsi valdības pasludinātajam ekonomikas izrāvienam un valsts vidēja un ilgtermiņa attīstības plāniem.

Ekonomisko situāciju raksturojošo rādītāju grafisko atspoguļojumu skatīt monitoringa prezentācijas dokumentā.